

Muligheter med IKT

Gro Marit Rødevand og Riitta Hellman

Karde AS

ASVLs fagkonferanse 9.-10. februar 2012

Delseminar 9. februar 2012

Agenda

- Innledning
- Prosjektet "Ung og begeistret"
- Prosjektet "IKT på veien videre"
- Windows Live Movie Maker
- Miniworkshop: Idéer til bruk av IKT i opplæring/tilrettelegging
- Prosjektet "Doorways"
- Kaffepause
- Prosjektet "IKT-mestring i dagliglivet"
- Miniworkshop: Nye IKT-baserte arbeidsoppgaver
- Prosjektet "Kom og se – så godt!"
- Prosjektet "Jeg vil også være med"
- Miniworkshop: IKT-kompetanse

Prosjekter i fokus*

Habilitering i og for arbeid	Digital kompetanse	Relaterte prosjekter
IKT på veien videre NAV Farve: 2010 Karde AS, Fossheim AS	IKT-mestring i dagliglivet ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering: 2010-2011 Karde AS	Ung og begeistret Norges forskningsråd / IT Funk: 2009 Karde AS**
Doorways NAV FARVE: 2011-2012 Karde AS, ASVL, Fossheim AS, MjøsAnker AS, Masvo AS	Jeg vil også være med! RAM (Rådet for anvendt medieforskning): 2011 Karde AS	Kom og se så godt! ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering: 2012-2013 Karde AS

* I tillegg prosjekter som retter seg mot pårørende og webdesignere, samt flere prosjekter der forslag/søknad er til behandling.

** I alle prosjekter også faglig referansegruppe.

Om Karde

- Karde AS (www.karde.no) er en tverrfaglig forsknings- og innovasjonsbedrift.
- Vi skaffer finansiering og gjennomfører prosjekter innenfor våre kompetanseområder.
- Karde bidrar med fagkompetanse om bl.a. tilgjengelighet (uu) av IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi), brukerundersøkelser, teknologiutvikling og prosjektledelse.
- Vi arbeider spesielt om og med mennesker med redusert kognitiv funksjon, slik som demens eller utviklingshemning.
- Vi publiserer resultater i tidsskrifter og konferanser sammen med våre partnere.
- Vi samarbeider med bedrifter, universiteter, forskningsinstitutter og offentlige virksomheter.

Forankring for våre prosjekter

- IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) er blitt en del av dagliglivet.
- Digitale ferdigheter er innført som en femte basisferdighet i Kunnskapsløftet.
- Ungdom med utviklingshemning liker som regel godt å bruke IKT som PC og mobiltelefon (motivasjon på topp).
- De har en stor evne til å lære å bruke dette.
- Likevel er det stor variasjon i opplærings-tilbudet i skole og på arbeidsplasser.

<http://www.time4learning.com/images/nev%20smaller.jpg>

Forankring og mål for våre prosjekter

- Mennesker med utviklingshemning har ofte liten IKT-kompetanse.
- Manglende IKT-kompetanse gir mer funksjonshemning i dagliglivet og på arbeidsplassen.
- Jo større funksjonshemning, dess vanskeligere blir ofte inkludering.
- Mer digital kompetanse vil kunne øke sjansene for inkludering blant annet i arbeidslivet.
- Mer digital kompetanse vil kunne øke selvbildet for personer med utviklingshemning og gjøre dem mer selvstendige i dagliglivet.
- Foruten å øke enkeltpersoners IKT-kompetanse ønsker vi å påvirke holdninger til hva mennesker med utviklingshemning kan mestre.

Ung og begeistret (2008-2009)

Mål:

Legge grunnlaget for utvikling av IKT-basert opplæringsprogram innen IADL

1. Hva er viktig for ungdom med utviklingshemning å mestre for et mest mulig selvstendig dagligliv? Skolegang og arbeidsliv i fokus.
2. Oversikt over IKT-baserte opplæringsprogram innen relevant IADL-trening?
3. Hvor mangler det IKT-baserte program for slik trening?
4. Hva kan gjøres på vanlige teknologiplattformer, slik som PC og mobiltelefoner?
5. Kravspesifikasjon for IADL-treningsprogram.

Finansiering: Delfinansiering fra IT Funk.

Partnerne: Prosjektet ble utført av Karde.

Prosjektledelse: Gro Marit Rødevand

Nettside: www.karde.no/UNG_ OG_BEGEISTRET_norsk.html

Metoder

- Oversikter over IKT-baserte program i Norge og England
- Litteraturstudier
- Informantintervjuer
- Anbefalinger fra referansegruppen
- Webundersøkelse – utfordringer og behov
- Gruppeintervju med unge personer med utviklingshemming om IKT-bruk

Intervjuresultater

- Ledere i arbeidsmarkedsbedrifter mener mange ferdigheter burde vært trent tidligere.
- Det er ingen standard for IADL-trening.
- IADL-trening (hva som trenges og treningsmengde) avhenger ikke bare av ungdommen (og foreldre), men hva skolen og den enkelte lærer mener bør trenes.
- Det er liten interesse for annen trening i moderne IKT enn basistrening i PC-ferdigheter (ikke bruk av mobiltelefon eller digitalkamera).
- Barn og unge med utviklingshemming liker å bruke PC og mobiltelefon.

IKT på veien videre (2010)

Mål:

- Å bidra til å bedre utvikling og inkludering av mennesker med utviklingshemning i arbeidslivet.
- Å bidra til å endre holdninger til hva mennesker med utviklingshemning kan gjøre på en arbeidsplass.
- Utvikle målgruppens ferdigheter i å bruke IKT.

Finansiering: NAV FARVE (forsøksmidler)

Partnerne: Prosjektet blir utført av Karde i samarbeid med Fossheim Verksteder AS, VTA-avdelingen.

Prosjektledelse: Gro Marit Rødevand

Nettside: http://www.karde.no/VEIEN_VIDERE_norsk.html

IKT på veien videre

- Opplæring i ordinære arbeidsoppgaver via filmsnutter på PC og/eller mobiltelefon (Fase 1).
- Trening i og utførelse av IKT-relaterte arbeidsoppgaver som kopiering og frankering (Fase 2).
- Opplæring av andre i IKT-relaterte arbeidsoppgaver (Fase 3).
- Opplæring i og utførelse av arbeidsoppgaver som bidrog til et godt sosialt miljø og økt sosial interaksjon på arbeidsplassen. Det ble lagt vekt på overføringsverdi til andre arbeidsplasser. Her ble det bl.a. laget internavis (Fase 3).

Filmen vises ikke

IKT på veien videre – de viktigste resultatene

- Opplæring via film var vellykket.
- Arbeidstakerne likte IKT-relaterte arbeidsoppgaver.
- Arbeidslederne ble ofte overrasket over hvor fort de lærte IKT-relaterte oppgaver.
- Filmene var god støtte når repetisjon trengtes.
- Arbeidstakerne likte å lære opp andre i IKT-relaterte arbeidsoppgaver via film.
- Arbeidslederne mente opplæring av hverandre var positivt for de fleste og at opplæringssituasjonen økte sosial interaksjon.
- Også arbeidet med internavis økte sosial interaksjon og var positivt for det sosiale miljøet på arbeidsplassen.
- Det ble utarbeidet en oversikt over IKT-relaterte arbeidsoppgaver som personer med utviklingshemning mestret/kunne ha potensial for å mestre.

Windows Live Movie Maker

- Gratis filmredigeringsprogram for Windows
- Grei til å lage instruksjonsfilmer
- Gjør det bl.a. mulig å:
  - arrangere filmsnutter og bilder i ønsket rekkefølge
  - kutte filmsnutter
  - legge til titler og tekst på film og bilder
  - ”fryse” film til bilde som varer så lenge man ønsker
  - kjøre filmsnutter i langsom hastighet
  - legge til lyd (for eksempel innlest instruksjon) i ettertid

Nedlasting av Windows Live Movie Maker

- Søk på "Windows Live Movie Maker" og finn et nettsted med nedlastning.
- Eller bruk for eksempel:
<http://windows.microsoft.com/nbNO/windows7/products/features/movie-maker>
- Last ned hele Windows Live Essentials eller kun Windows Live Movie Maker.
- Avinstaller evt. tidligere versjon av Movie Maker først.

Opplæringsmaterieell for Windows Live Movie Maker

- Det fins mye på Microsofts nettsider og YouTube.
- Se for eksempel "Getting Started Tutorial":
www.youtube.com/watch?v=3ZZij3NNyVg
- Både filmer og skriftlig materieell fins på "Windows Live Movie Maker in the Classroom": <http://www.microsoft.com/education/en-us/teachers/guides/Pages/windows-live-movie-maker.aspx>
Her fins Word-dokumentet **Step-by-step for Windows Movie Maker** med lenker til diverseopplæringsfilmer.
Se for eksempel "titles, captions, and credits" (titler, tekst og rulletekst)
<http://windowslive.com/Tutorial/MovieMaker/TitlesCaptionsCredits/Video>

Doorways (2011-2012)

Mål: Å bidra til bedre utvikling og inkludering av mennesker med utviklingshemning i arbeidslivet.

1. Utvikle og dokumentere IKT-basert tilrettelegging i overgangen mellom VTA i arbeidsmarkedstiltak og arbeid på ordinære arbeidsplasser.
2. Gi IKT-støttet opplæring i nye arbeidsoppgaver.
3. Demonstrere og rapportere bruken av IKT som hjelpemiddel i opplæringen, basert på tilgjengelig innhold og lavterskelteknologi (for eksempel nettbrett).

Finansiering: NAV FARVE (forsøksmidler)

Partnerne: Prosjektet blir utført av Karde i samarbeid med:

- ASVL (Arbeidsgiverforeningen for Vekstbedriftene) www.asvl.no og tre medlemsbedrifter:
- Fossheim Verksteder AS www.fv.no
- Masvo AS www.masvo.no
- MjøsAnker AS www.mjosanker.no

Prosjektledelse: Gro Marit Rødevand

Nettside: www.karde.no/DOORWAYS_norsk.html

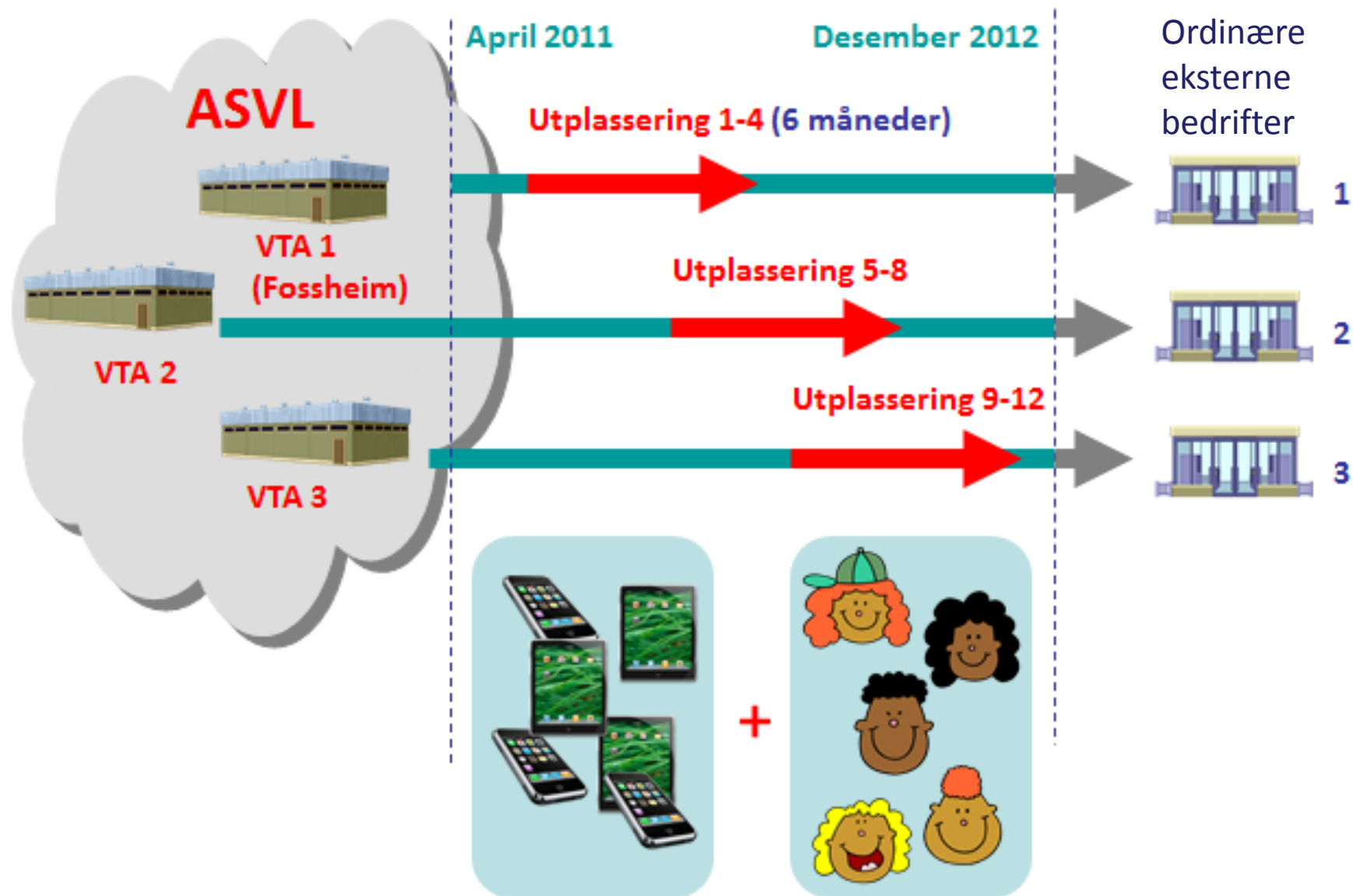
Doorways (2011-2012)

- Arbeidstakere på VTA utplasseres to dager i uken i et halvt år i ekstern bedrift.
- De viser film om hva de gjør i arbeidsmarkedsbedriften på trykkskjermbasert IKT-utstyr.
- Arbeidsleder følger med ut til ekstern bedrift for tilrettelegging og oppfølging.
- Tilrettelegging skjer delvis via IKT (filmer, bilder, lister).
- Noen av arbeidsoppgavene bør være IKT-relatert.

Hva som fungerer godt og ikke, registreres.

Arbeidstakere, arbeidsledere og ekstern bedrift intervjues.

Doorways-prosjektmodell

IKT-mestring i dagliglivet (2010-2011)

Mål: Øke digitale ferdigheter og dermed mestring, velvære og sosial interaksjon hos mennesker med utviklingshemning.

1. Vise at ungdom med utviklingshemning kan mestre mobilkalender, bildetaking og overføring mellom digitale medier, bl.a. via e-post.
2. Lage kartleggingsverktøy for aktuelle digitale ferdigheter (skjemaer).
3. Øke foreldrenes forståelse for betydningen av IKT.
4. Lage veiledere for tilsvarende undervisning i de aktuelle IKT-ferdigheter.

Finansiering: ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering

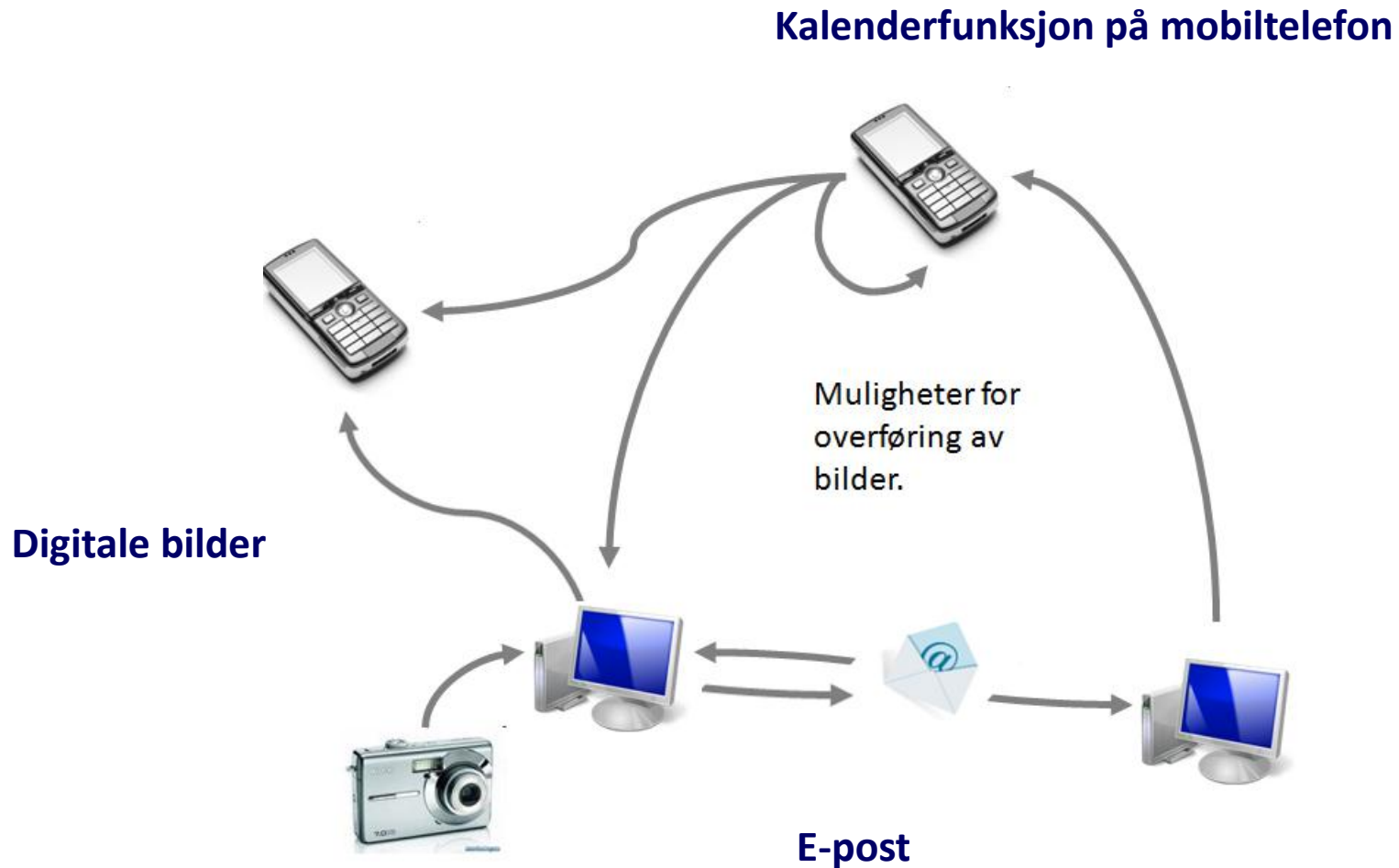
Partnerne: NFU (Norsk Forbund for Utviklingshemmede) var prosjekteier. Mesteparten av prosjektet ble utført av Karde.

Prosjektledelse: Gro Marit Rødevand

Nettside: http://www.karde.no/MESTRING_norsk.html

IKT-mestring i dagliglivet – digitale ferdigheter

IKT-mestring i dagliglivet

- Kartleggings skjemaer laget
- To kurs på fritiden avholdt
- Veiledere er laget
- Opplæring på en videregående skole gjennomført
- Veiledere og kursmateriale ferdigstilt, kan fås fra NFU og Karde

• Bruke Gmail •

Bruke Gmail 3a

- Gå til Gmail på www.gmail.com
- Skriv inn brukernavn og passord.
- Trykk **Logg på:**

- Har du snarvei på skrivebordet, trykk den i stedet.
- **Uleste meldinger har fet skrift.** Her er det 4 uleste meldinger i Innboksen:

Uleste meldinger har fetere skrift enn de andre.

• Nettvett - kursdelaker •

Nettvett 3f

- Nettvett beskriver hvordan man skal oppføre seg på internett.
- Lureri, mobbing og plaging er ikke lov på nettet.
- Alle bør følge disse reglene.
- Alle har ansvar for hva de gjør på nettet.
- Følg reglene du også!

Disse reglene er inspirert av og tilpasset fra det finske heftet "Nettetriente: Oppførselsregler for internett på klasseråd" av Petri Ilmonen. Illustrasjonene kommer fra © www.clipart.com.

Mobilkalender: Legge inn en avtale

Du skal legge inn neste kurskveld som et møte

For å bekrefte at du ønsker å gjøre noe, trykker du i midten av hjulet.

Før du beveger markøren, står den på dagens dato. Først beveger du markøren til datoen for avtalen du skal legge inn.

Når du er på riktig dato, trykk OK. Ingen notater betyr at det ikke er lagt inn noe på den datoen ennå. Har du lagt inn noe tidligere, vil du se det igjen nå. Trykk OK for å legge inn en avtale.

• Ta skarpe bilder med digitalkamera •

Ta skarpe bilder 1b

Skarpe bilder er best å se på. Noen bilder blir ikke skarpe. Dette er et uskarpt bilde. →

Uskarpe bilder kan skyldes:

- 1) At du beveger deg når du tar bildet.
- 2) At det/den du skal ta bilde av, beveger seg (som her). →
- 3) At du beveger kameraet når du tar bildet.

For å få skarpe bilder skal du:

- 1) Stå eller sitte stille når du tar bilder.
- 2) Ikke ta bilde av noe som beveger seg.
- 3) Holde kameraet i ro mens du tar bilde.

Kom og se – så godt! (2012-2013)

Mål: Overordnet: å bidra til et sunt kosthold, primært for personer med utviklingshemning andre kognitive funksjonsvansker.

Prosjekt mål:

1. Lage instruksjonsfilmer for bruk av kokeboken og oppskrifter derfra samt noe noen nye filmer.
2. Teste og dokumentere hvordan personer med utviklingshemning bruker filmene.
3. Å vise at lese Brett er et velegnet verktøy for personer med utviklingshemning for å nyttiggjøre seg instruksjonsfilmer på et kjøkken.

Finansiering: ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering

Partnerne: NFU (Norsk Forbund for Utviklingshemmede) er prosjekteier. Mesteparten av prosjektet blir utført av Karde.

Prosjektledelse: Gro Marit Rødevand

Nettside: www.karde.no/MESTRING_norsk.html

Kom og se – så godt! (2012-2013)

Lage filmer:

- Ca. 15 filmer som følger oppskrifter i kokeboken
- Filmer om ekstra temaer som:
  - Hvordan man bruker kokeboken.
  - Borddekking. Pynting av bord.
  - Nye oppskrifter som sauser, dipper, smoothies, delikat matpakke.
  - Sjekke ingredienser, datomerking.

Dokumentere bruk av filmer hos personer med utviklingshemning:

- De lager mat selv med støtte av instruksjonsfilmer.
- De lærer andre å lage mat ved å kjøre film og instruere.
- De gir bort opplæring i å lage utvalgte matretter i gaver til familie eller andre som en presang.

Tjenesteytere skal også være involvert i matlagingen.

Jeg vil også være med! (2011)

Mål: å bidra til inkludering av mennesker med utviklingshemning i sosiale medier for å delta, dyrke interesser, få kunnskap og venner. Man skal oppleve nettet som et trygt sted å ferdes på.

1. Framskaffe ny, forskningsbasert kunnskap om sosiale medier og bruk hos barn og unge med utviklingshemning.
Informasjon fås fra fokusgrupper og observasjon av konkrete brukssituasjoner.
2. Utforme veiledere til både barn og unge med utviklingshemning og deres foresatte/foreldre og andre pårørende om trygg bruk av sosiale medier.
  - (Eksisterende veiledere er rettet mot normalt fungerende brukere av IKT.)
  - Spredning av resultater (veiledere) vil være en viktig oppgave for å nå fram til brukere.
  - Artikkel i SOR Rapport 1/2012: «Sosiale medier for noen eller for alle?»

Finansiering: RAM (Rådet for anvendt medieforskning; Medietilsynet) www.ram.no

Partnerne: Prosjektet blir utført av Karde.

Prosjektledelse: Riitta Hellman

Nettside: www.karde.no/BLI_MED_norsk.html

”Jeg vil også være med”-veiledere (1)

Nettvett for ungdommer i sosiale medier

Vær mot andre som du vil at andre skal være mot deg.

Vær en snill person på nettet.

Det du skriver på nettet, må du også kunne si rett til et annet menneske.

Du kan tenke: *Er det greit at jeg sier dette til vennen min?*

- Det du skriver, må være sant.
- Du skal ikke snakke stygt om andre.
- Du skal aldri prøve å lure andre.

Hvis du er hyggelig, er de du skriver til, hyggelige tilbake!

Bruk nettet når du er i godt humør.

Når man er sint, er det lett å skrive noe som kan såre andre.

Bruk aldri nettet når du er sint. Dette gjelder også hvis du har fått en melding du ikke liker.

Vær forsiktig med hva du legger ut på nettet.

Vær forsiktig med å legge ut personlig informasjon på nettet.

Det kan være morsomt å legge ut bilder på nettet.

Du kan bare legge ut bilder av andre hvis du har spurt dem som er på bildene. De må ha svart at det er greit.

Ikke legg ut tullete bilder av deg selv.

Der er dumt å geipe, kysse eller lage grimaser på bilder.

Bli nettvenn bare med dem du allerede kjenner.

Du trenger ikke bli venn med alle.

Bli venn på nettet bare med dem du kjenner fra før.

Hvis ukjente mennesker tar kontakt med deg, ikke svar.

Opplever du noe ekkelt, fortell det til en voksen.

Opplever du noe skremmende, fortell det til en voksen.

Hvis du tror noen vil lure deg, snakk med en voksen.

NETTVETT FOR UNGDOMMER I SOSIALE MEDIER

VÆR SNILL PÅ NETTET.

DU KAN TENKE:

“VIL JEG SI DETTE TIL VENNENE MINE?”

“VIL JEG SI DETTE TIL KLASSEN MIN?”

DU MÅ SNAKKE SANT.

BRUK NETTET NÅR DU ER I GODT HUMØR.

NÅR MAN ER SINT ER DET LETT Å SI NOE SOM KAN SÅRE ANDRE.

SNAKK MED EN VOKSEN OM DU OPPLEVER NOE EKKELT.

FORTELL HVA DU OPPLEVER.

www.karde.no/BLI_MED_norsk.html

”Jeg vil også være med”-veiledere (2)

Innholdsfortegnelse

1.	Introduksjon	1
1.1.	Nettvettråd for ungdommer	2
2.	Nettvett for voksne	3
2.1.	Vær snill på nett	3
2.1.	Bruk nettet når du er i godt humør	4
2.2.	Vær forsiktig med å legge ut bilder	4
2.3.	Bli kun venner med dem du allerede kjenner fra før	4
2.4.	Snakk med en voksen hvis du opplever noe som er ekkelt, eller hvis du er usikker	5
2.5.	Beskytt dine data	5
2.6.	Beskytt datamaskinen	5
2.7.	Ta del i ungdommenes nettopplevelser	6
3.	Personverninnstillinger	6
3.1.	Facebook	7
3.2.	Origo	8
3.3.	MySpace	8
3.4.	YouTube	9
4.	Beskytte mot uønsket innhold	9
4.1.	Bing	9
4.2.	Google	9
4.3.	YouTube	10
5.	Referanser	10
5.1.	Bør leses av alle	10
	Barn og Unge på nett: Brosjyre fra Post- og teletilsynet	10
5.2.	Referanser til noen nettsteder brukt i utarbeidelse av denne rapporten	10
6.	Oppdatering av veilederen	11

[www.karde.no/BLI
MED_norsk.html](http://www.karde.no/BLI_MED_norsk.html)

SOR Rapport 1/2012

Sosiale medier for noen eller for alle?

Riitta Hellman, Karde AS

http://www.karde.no/Publikasjon/sarkiv_norsk.html